

מבוא	עמוד 2
סקר ספרות	עמוד 4
שאלת המחקר	עמוד 7
שיטות המחקר	עמוד 8
רשימת מקורות	עמוד 8

מבוא:

המחקר בתחומי במוסיקה הערבית הפלסטינית עד היום הינו מוגבל, ועוד יותר כך בתחום הנשים במוסיקה והשתתפותן בעשייה המוסיקלית בחברה ובתרבות הפלסטינית. אחרי מלחמת 67 חל שינוי הדרגתי במעמדן של הנשים בחברה הערבית-פלסטינאית, מתפקוד חברתי-מסורתי בסיסי המוגבל אל תחומי הבית, ללקיחת חלק בשוק העבודה. האישה הפלסטינית התחילה לצאת אל העולם שמחוץ לגבולות הבית והמסורת, לרכוש לעצמה מקצוע ולפעול להגשמה עצמית. כיום האישה הפלסטינית ממשיכה בתהליך של יציאה מהשליטה הפטריארכלית של הגבר ונעשית עצמאית יותר מבחינה כלכלית ומבחינה מעמדה החברתי. אחרי מלחמת 67 הבין העם הפלסטיני כי ההשכלה היא מרכיב חשוב והכרחי כדי להתקדם ודרך אלטרנטיבית להחזיר את האדמה ולהשתחרר מהכיבוש. העם הפלסטיני האמין בחשיבות ההשכלה, ועם הזמן נשים התחילו ללמוד ולהתקדם באקדמיה. תהליך זה נעזר בחקיקה במדינת ישראל של חוקים הקשורים לשיוויון בין אישה לגבר כמו העלייה בגיל הנישואין, איסור של ריבוי נשים וחוק החינוך החובה. כתוצאה מהשתתפותן ומהתפתחותן של הנשים בשוק העבודה ובאקדמיה, הופיעו יותר משוררות וסופרות בעולם הכתיבה ובעולם המוסיקה. תקופה הזאת אפשרה לנשים ליצור שירים בנושאים לאומיים למען המולדת והאדמה כחלק מדור חדש של משוררים פלסטיניים שהביא את השירים הפולקלוריים המסורתיים לאולמי הקונצרטים והלחין מוזיקה המתוחכמת יותר.

בחרתי להתמקד בתקופה היסטורית של שנות ה 70 כנקודת מהפכה. חשוב לי להציג במחקר הנוכחי את השינוי שחל במעמדן של נשים ערביות פלסטיניות, העלייה באחוז הנשים המשכילות, העלייה בגיל הנישואין והשתלבות האישה הערבית בשוק העבודה. כל האלמנטים הללו הגבירו את המודעות הנשית לחשיבות של האמנות ובמיוחד המוסיקה. המוסיקה בתרבות הפלסטינית מעצבת את קיומנו כילדי הארץ, כקהילה ומיעוט בתוך מדינת ישראל. אנו כקהילה פועלים כגוף המנסה לשרוד ולשמור את הזהות והגיבוש שלה, על ידי שירים כמו גם דרך ביצועים מוסיקליים, לבוש, מאכלים, ציורים וכדומה.

יש לי מטרה מאוד חשובה מאחורי חקירה והתמקדות בנשים ערביות פלסטיניות, וזאת כיוון שנשים הן מיעוט בתוך מיעוט, הסובלות מדיכוי גברי פטריארכלי, ונמצאות במאבק מתמשך עם התפיסה הגברית המסורתית שמובילה לעיתים עד כדי רצח על כבוד המשפחה. נשים ערביות נאבקות על זכותן להתקדם ולעסוק בכל המקצועות וכל התחומים ובמיוחד באמנות ובמוסיקה. אחת ממטרות המחקר היא להעשיר את הספרות המועטה שעוסקת בנושא המוסיקה הנשית הפלסטינית. במהלך הסקירה שעשיתי במקורות השונים מצאתי הרבה התייחסות לנושאים שקשורים למוסיקה ערבית, אבל מעט מאד התייחסות למוסיקה פלסטינית בכלל ולחלקן של הנשים בה בפרט. הצמצום של הספרות בנושא גרמה לי לבחור להתמקד ולשפוך אור על תרומת הנשים לתרבות הערבית הפלסטינית ולחשיבות שלהן כמחנכות ומעבירות ידע מדור לדור. ההתמקדות בשנות ה 70 היא בעקבות המהפכה התודעתית שחלה בחברה הערבית לאחר המלחמה והעליה בערך ובחשיבות של ההשכלה, שגרמה לעליה במספר הנשים המשפיעות השואפות לשינוי המחשבה והשליטה הפטריארכלית, במקביל לייסוד עמותות ומסגרות ומעודדות ומאפשרות לנשים להגן על עצמן ועל זכויותיהן.

נושא חשוב נוסף שברצוני לשפוך עליו אור הוא ההשפעה הדתית בחברה הפלסטינית, בעיקר השפעת הדת המוסלמית בהשוואה להשפעתה של הדת הנוצרית על העשייה המוסיקאלית. איך הדת רואה את המוסיקה והאומנות ואיך היא רואה את האומנות עצמה. ההשוואה בין הפרספקטיבה האמנותית של שת הדתות העיקריות בקרב הערבים הפלסטינים, מדגישה את השימוש הטקסי שעושה הנצרות בשירת נשים

כנסייתית, דבר המעניק לה לגיטימציה תרבותית וחברתית וזאת בניגוד לגישה המוסלמית המחמירה יותר.

סקירת ספרות

בישראל חל שינוי ניכר במעמדה של האישה הערבייה עקב השינויים שמתחוללים בחברה הישראלית ומרוח המודרניזציה והדמוקרטיה המאפיינים את המדינה. עם קום המדינה נוצר מפגש בין הערבים לבין תרבות המערב - החוקים החדשים, התעסוקה העירונית והחקלאות המודרנית - ומפגש זה חולל שינויים בחברה הערבית בכלל ובמעמד האישה בפרט.

רינה שחר ורון מאיר (שחר & רן, 1998) מצביעים על ארבעה גורמים אשר השפיעו על מעמד האישה הערבייה בישראל וקידמו אותה:

1. תהליך המודרניזציה אפשר לאישה הערבייה לצאת מביתה והביא את העולם לביתה (תקשורת וטלוויזיה)
 2. המיתון בשנים 1966-1967 דחף נשים ערביות רבות לצאת לעבודה, דבר שחיזק את מעמדה של האישה במשפחה מאחר שהיא נהייתה שותפה בהכנסת המשפחה. כמו כן, יציאתה של האישה לעבודה הפגישה אותה עם תרבות מערבית מודרנית.
 3. ב-1948 היו הבנות הערביות בחינוך היסודי 18% בלבד מסך התלמידים הערביים, ב-1950 גדל המספר ל-24%. ב-1984 היו הבנות 50% מהתלמידים בחינוך היסודי, ובחינוך העל-יסודי - 46%. בשנת 1994 היו הבנות 51% בחינוך היסודי ו-46% בחינוך העל-יסודי. בחינוך האקדמי היו הנשים 23% מהסטודנטים הערבים בחינוך האקדמי וב-1994 - 35%. חוק חינוך חובה אפשר לאישה הערבייה ללמוד וליצור קשר עם עולם רחב יותר. לימודים והשכלה מעלים את רמתה האינטלקטואלית, מאפשרים לה להתמצא בחיי החברה ומקנים לה כלים להתמודד על שיפור מעמדה הן במשפחה ובחברה והן בעולם הגדול.
 4. המעמד המשפטי של האישה במדינה וחוקי המדינה, המתירים העברת הירושה לידיה ומגנים על זכותה להיות בת חורין, חיזקו את מעמדה ואת עצמאותה היחסית, צמצמו את תלותה במשפחה ואפשרו לה להביע את רצונותיה ללא התלות הכלכלית המוחלטת במשפחה.
- לפי יונס (יונס, 2004) שירי הנשים הפלסטיניות הם ביטוי ושיקוף של כל תחומי החיים והם מתארים מצבים ומנהגים מחיי היום יום, טקסי חג ומצב נפשי, תפילות ואהבות. השירים משמשים לביטוי אופי החיים והמציאות המשתנה בחיי החברה הפלסטינית. מילותיהם מציגות ומפרטות רגעים של שמחה, צער ומאבק ומקפלות בתוכן את עיצוב התפיסה והחשיבה של המנהגים. למרות מחסומי הקפדנות המסורתית-דתית, המגבילים את יציאת האישה הפלסטינית מתחומי הבית, הייתה האישה מאז ומתמיד שותפה בחיי החברה. ממקומן בתוך הבית היו הנשים מעורבות בכל מה שהתרחש בחברה הערבית המסורתית החקלאית, על ידי שימוש באמצעי התקשורת הנגישים להן, בין היתר השירה במסיבות ואירועים חברתיים, דרכה העבירו מסרים וערכים. לדוגמה שירת נשים בחתונות היא אלמנט מרכזי לניהול וניווט